

A FRANCIA OKTATÁSI RENDSZERRŐL ÉS A TANÍTÓKÉPZÉSRŐL angers-i tapasztalatok

A Jászberényi Tanítóképző Főiskola hallgatói és testvérvárosunk, Vechta diákjai közösen ismerkedtek Angers városában a francia oktatási rendszerrel. 1995. március 31- április 9-ig a gyakorlatban látták a különböző oktatási intézmények munkáját, életét. Érdekes volt számukra a tanítók módszertani szabadsága, a tanulók nyitottsága, az iskolák jó felszereltsége.¹

Most, amikor sorsdöntő változásokon megy át a magyar oktatási rendszer, talán érdekes lehet megismerni röviden tanítónak, oktatónak és tanítványnak egyaránt a nagy magabiztosságot adó, nagy múltú francia oktatási rendszert.

A francia forradalom 1793-tól minden francia állampolgár számára - származásától és anyagi helyzetétől függetlenül - a tanuláshoz való jogot alkotott. Ezek a demokratikus elvek azonban csak Jules Ferry (1881-1882. III.Köztársaság) törvényeivel valósultak meg. A köztársaság "fekete huszárjai" voltak azok, akik felvették a harcot a tudatlansággal. A francia közoktatás valójában ekkor kezdődik és az iskolarendszer őrzi hagyományait.

Jules Ferry elvei még ma is érvényesek:

-a *tanulás kötelező*. 1959-től 6-16 éves korig kötelező iskolába járni. Azt a családot, amelyik nem küldi gyermekét iskolába, megbüntetik.

-a *tanulás ingyenes*. Az egyik kolléganő az iskola programjával kapcsolatos kérdésünkre válaszolta: "*ami kötelező, az ingyenes, hogy tehetnék valamit kötelezővé, ha azért fizetni kell?*" A tanulók számára még a tankönyveket is biztosítják.

- a *tanítás semleges*. Az állami iskolákban nincs hitoktatás, de szerdánként iskolai szünet van, amikor a szülők biztosíthatják gyermekeik hitoktatását. Arra is van lehetőség, hogy gyermeküket ne állami, hanem magán vagy egyházi iskolába írássák.

Az alapelvek után néhány adat az 55,5 milliós Franciaország oktatási rendszeréről. 1994-ben 15 321 000 tanulója volt az oktatási intézményeknek; az állam 291,6 milliárd frankos költségvetési támogatást biztosított az oktatásra, ami az állami költségvetés 20,1 %-át teszi ki. Az országban 74 227 oktatási intézmény működött, amelyből 87 egyetem. Az különféle iskolákban és más intézményekben 1 201 047 alkalmazott dolgozott, amelyből 889 183 volt pedagógus.

Az iskolarendszer sokat változott Jules Ferry óta. A közoktatás ma három szinten működik:

¹Mizsei: Főiskolások Franciaországban, Jászkuért, 1995. május 6.

elemi előtti (pré-élémentaire);

elemi (élémentaire);

középiskolai-szint (secondaire) ;

Az elemi előtti szint 2-6 éves korig fogadja a a gyerekeket. Nem kötelező, de a gyakorlatban 3-6 éves korig minden gyermek igénybe veszi. Az iskolarendszer szerves része, általában ugyanabban az épületben is található, mint az elemi iskola. Ez a szint a francia közoktatás legeredményesebb és legjobban ellátott területének számít. A jófelszereltség és a módszertani szabadság jellemzi. A tanítók (*instituteurs*) alapvető feladata a szocializáció, a gyermekek tudásvágyának felkeltése. A munka fontosságát mind a szülők, mind a szakemberek elismerik. Az óvodák három csoportban szerveződnek:

- kiscsoport (2-4 éves korig) ,
- középső csoport (4-5 éves korig),
- nagycsoport (5-6 éves korig).

Kiscsoportban *a játékra, a mozgásra, a tevékenykedtetésre*, a középső csoportban *a szóbeli kifejező-képesség , a kez ügyesség és a fizikai erőnlét fejlesztésére, gazdagítására* összpontosítanak. Nagycsoportban játékos módszerekkel *olvasni, írni, számolni tanulnak*. Előkészítik az iskolarendszer következő fokozatát az elemi iskolát. Mindez elősegíti az egyik iskolai fokozatból a másikba való zökkenőmentes átmenetet. Néha magunk is lélegzet-visszafogva figyeltük az itt folyó munkát. Igazi rácsodálkozással követtük a gyakorlatban a Frenay-módszer szerint tevékenykedő gyermekeket

Az *elemi iskolába* 6- 11 éves korig járnak a gyerekek és a következő csoportokra oszlik:

- előkészítő (cours préparatoire - CP)
- elemi 1 (cours élémentaire 1 - CE 1)
- elemi 2 (cours élémentaire 2 - CE 2)
- közép 1 (cours moyen 1 - CM 1)
- közép 2(cours moyen 2 - CM 2.)

Az elemi iskola feladata a komoly tanulásra való fokozatos felkészítés. A fokozatosság érdekében pl. hogy az elemi iskolában nem szabad házi feladatot adni.

Az osztályokban minden tantárgyat egy tanító tanít. A motiváció, az alapozás a legfontosabb feladat. Anyanyelv, matematika, történelem, földrajz, testnevelés, művészeti nevelés (éneke-zene, rajz, stb.) az alapvető tantárgyak. Heti 27 órában folyik a tanítás, reggel 9-12 óráig és délután 14- 17 óráig hétfőn, kedden, csütörtökön és pénteken, szombaton csak délelőtt van tanítás és szerdán nem mennek iskolába a tanulók. Gyakran szerepel az osztályok programjában tanulmányi kirándulás, múzeum-látogatás, síoktatás stb. Természetesen itt sincs mindig szinkronban az igény a lehetőséggel.

A középiskolai szint 6 - 0 osztályig két ciklusból áll :

- 1. ciklus ,
- 2. ciklus - szakképzés,
- gimnázium.

1. ciklus, 6 - 3. osztály, 16 éves korig.

A 6-5 osztály a megfigyelési szakasz. Folytatódik az elemi iskola programja, amely kiegészül egy ide gennyelv tanulásával. Az idegennyelv-tanulás 12 éves korban kezdődik elsőként általában az angolt választják. Az 5. osztály végén az összegyűlt tapasztalatok alapján néhány "problémás" tanulót speciális osztályokba irányítanak. A tehetséges tanulók kiemelésére itt is kevesebb lehetőség kínálkozik.

A 4-3. osztály az orientációs szakasz. Alapvető feladat a tanulók képességeinek a kibontakoztatása és fejlesztése. Ebben a szakaszban megkezdődik a második idegen nyelv tanulása. A választott második idegen nyelv skálája elég gazdag: németül, oroszul, olaszul, spanyolul tanulhatnak a tanulók. Felvehetnek még ún. mellék-tantárgyakat: latin vagy görög nyelvet. A harmadik osztály végén bizonyítványt kapnak, amellyel véget ér az ún. orientációs szakasz, majd választaniuk kell, hogy milyen iskolatípusban folytatják tanulmányaikat. Két lehetőségük van a második ciklusban.

2. ciklus (16-18 éves korig):

-rövid ciklus 2-1. osztály, 16-17 éves korig, amelynek a szakképzés a feladata. Képzési idő 2 év. Szakképesítést biztosít bizonyos szakmákban.

- Hosszú ciklus, gimnázium. 2-0. osztály, 16-18 éves korig, képzési idő 3 év. A 2-1. osztályban különböző speciálizálódási lehetőségei vannak a tanulóknak a képességeiknek és az érettségi opcióinak megfelelően. Így választhatnak pl. matematika-természettudomány vagy filozófia-irodalom specializációt. Az első év végén vizsgáznak francia nyelvből. Az érettségi éve a 0. osztály. Az érettséginek önmagában nincs értéke, de felvételt biztosít felsőoktatási intézményekben való tovább tanuláshoz.

A felsőoktatás nagyon sokszínű.

Létezik ún. *rövid felsőfokú képzés*, amely két évig tart érettségi után és szakképzettséget biztosít műszaki szakemberek, egészségügyi dolgozók (szülésznők, ápolónők, szakértelmiségi) számára.

A *hosszú felsőfokú képzés* egyrészt az egyetemeken folyik. Minden jelentkezőt fogadnak. Az érettségizettek több mint a fele az egyetemeken folytatja tanulmányait, de 40 %-uk már az első év végén be is fejezi. Az érettségivel nem rendelkezőknek felvételi vizsgát kell tenniük az egyetemi tanulmányok megkezdéséhez.

Az egyetemi képzés három ciklusra oszlik.

Az első ciklus 2 évig tart. Általános egyetemi diplomát ad (DEUG), amely önmagában nem elég a munkavállaláshoz, de elengedhetetlen feltétele a második cikluson való tovább tanulásnak.

A második ciklus első állomása a licenciátusi vizsga az első év végén. A második állomás a szakvizsga (maintrise) a második év végén.

A harmadik ciklus két ágú. Választani lehet a szakdiplomát adó és a tudományos munkára felkészítő ág (elvégzése után két év alatt doktorálni lehet) között.

A tanítóképzés is az egyetemeken folyik. Az első ciklus befejezése után a jelölteknek meg kell szerezniük a második ciklus licenciátusi vizsgáját és ezután kezdhetik meg a felkészülést a tanítói munkára., amely mindössze egy évig tart. Korábban a tanítóképzés önálló intézményekben folyt és több idő jutott a szakmai felkészítésre. A gyakorló tanítók szerint a jelenlegi egyetemi képzés nem felel meg a tanítókkal szemben támasztott szakmai elvárásoknak, egy év alatt nem lehet felkészülni a tanítói munkára. Az egyetemi diploma a tanítóra számára anyagi előnyt jelent, így magasabb fizetési kategóriába kerül. Az egyetemi diploma ugyanis jóval többet ér a munkaerőpiacon.

A műszaki felsőoktatási intézmények, az ún. "*grandes écoles*" elkülönülnek az egyetemektől és az oktatásügytől. Más minisztériumok vagy civil szervezetek támogatásával képezik a műszaki, gazdasági és politikai szakembereket. Felszereltségük néha egészen rendkívüli, mintha a jövőben járna az ember. Ezekbe az iskolákba nem könnyű bejutni. A tanulás megkezdése előtt el kell végezni érettségi után egy két évig tartó előkészítőt, ahová komoly szelekció után lehet bekerülni. Az előkészítő heti 60 órás munkát jelent, de ha valaki sikeresen elvégzi, egy olyan oktatási intézménybe kerül be, melynek elvégzésével általában magas fizetést biztosító állás betöltésére jogosító diplomához jut.

Nem csak a fiatalok találják meg a lehetőségeiket a felsőoktatásban, mert 1971 óta törvény biztosítja a folyamatos posztgraduális képzést. Igény szerint a vállalatok maguk is szervezhetnek továbbképzést, de az oktatásügy képzési központokat hozott létre az egyetemeken és a középiskolákban ennek megszervezésére. Számos nyugdíjas is igénybe veszi ezt a lehetőséget szellemi frissessége fenntartására.

Talán nem tartozik szorosan az oktatásügyhöz, de érdemes szólni azért a tudományos kutatás lehetőségeiről. Mint már korábban említettem ez az egyetemi képzés szerves része, a tudományos kutató munkára az egyetemi tanulmányok során fel lehet készülni. Franciaországban 1939 óta létezik a Nemzeti Tudományos Kutatóközpont, ahol jelenleg 26 ezer állam által fizetett teljes foglalkozású tudományos kutató dolgozik évi 10 milliárd frankos költségvetéssel.

Természetesen az 5 napos tapasztalatcsere-látogatás néha csak felszínes ismeretszerzésre adott lehetőséget. Nem volt elég az idő mindenre odafigyelni, mindenre

rákérdezni. A francia oktatásügy évszázados folyamatossága igen nagy érték. Különösen az a Jules Ferry óta tudatos meglevő politikamentessége. Talán ezért nincsen kitéve mindenféle politikai áramlatnak, ezért őrizheti meg önállóságát, jó értelemben vett állandóságát, folytonosságát, eredményességét.